

Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi

The Journal of International Social Research

Cilt: 7 Sayı: 35 Volume: 7 Issue: 35

www.sosyalarastirmalar.com Issn: 1307-9581

**MUHASEBE MESLEK MENSUPLARINDA STRESE NEDEN OLAN FAKTÖRLERİN
BELİRLENMESİ ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA: MUĞLA İLİ ÖRNEĞİ**
**A RESEARCH ON DETERMINATION OF STRESS FACTORS CAUSING IN CERTIFIED
PUBLIC ACCOUNTANTS: THE SAMPLE OF MUĞLA**

Yusuf TEPELİ*

Burhan HEYBELİ**

Burak KAYIHAN***

Öz

Bu çalışma muhasebe meslek mensuplarının iş yaşamındaki stres kaynaklarının neden olduğu stres derecesinin demografik özelliklere göre nasıl değiştiğinin belirlenmesi amacıyla yapılmıştır. Çalışmada veri toplamak için anket tekniği kullanılmıştır. Araştırmanın evreni 2013 yılında Muğla il genelinde faaliyet gösteren 1194 muhasebe meslek mensubudur. Geçerli olan 299 anket değerlendirilmeye alınmıştır. Elde edilen sonuçlara göre meslek mensuplarında stres kaynakları değişim, sosyal yaşam, teknoloji, etik, maddiyat, beklenti, rekabet, standartlar ve denetim, çevresel etkenler ile toplumsal algı faktörleri olarak belirlenmiştir. Muhasebe meslek mensuplarında strese neden olan faktörlerin demografik özelliklere göre farklılık gösterdiği saptanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Muhasebe Meslek Mensupları, Stres, Stres Faktörleri.

Jel Sınıflandırması: M40, M41, M49

Abstract

The study aims to determine the sources of stress in business life of certified public accountants and how this stress level changes according to demographics. In this study, the questionnaire technique was used to collect data. The population of the research is 1194 certified public accountants operating throughout Muğla in 2013. 299 valid questionnaires were evaluated. According to the results, the sources of stress on certified public accountants were determined as change, social life, technology, ethic, financial concerns, expectation, competition, standards and auditing, environmental factors and the social perception. It is observed that the factors causing stress on certified public accountants vary dependent on demographic characteristics.

Keywords: Certified Public Accountants, Stress, Stress Factors.

Jel Classification: M40, M41, M49

GİRİŞ

Muhasebe meslek mensupları güncel yaşamlarındaki iş yoğunluklarının fazla olması, mevzuatın sık sık değişmesi, mesleğin toplumdaki statüsünün ağırlığı, yapılan işin monoton ve değişime kapalı olması ayrıca hazırlanmış oldukları finansal tabloların karar vericilerin kararlarını etkileyecek derecede önemli olması gibi nedenlerle yoğun stres altında çalışmaktadırlar.

* Arş. Gör., Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, İşletme Bölümü.

** Arş. Gör., Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, İşletme Bölümü.

*** Arş. Gör., Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, İşletme Bölümü.

İnsanların verimliliğini olumsuz etkileyen bir kavram olarak ortaya çıkan strese neden olan birçok faktör bulunmaktadır. Genel olarak strese, bireye kişilik özelliklerini veren kişisel faktörler neden olsa da stres kaynaklarını sadece kişisel özelliklerle açıklamak mümkün değildir. Strese neden olan faktörler demografik özelliklerle ilişkilendirildiğinde çeşitli bulgulara ulaşmak mümkündür.

Çalışmamızın bundan sonraki bölümünde stres kavramı ve kapsamı incelenmiş, stresle demografik özellikler arasındaki ilişkiyi inceleyen çalışmaların literatür taraması yapılmış ve araştırma bölümünde ise Muğla ilinde faaliyet gösteren muhasebe meslek mensupları üzerinde strese neden olan faktörlerle demografik özellikler arasındaki farklılık incelenmiştir.. Sonuç bölümünde ise elde edilen bulgular yorumlanmıştır.

1. STRES KAVRAMI VE KAPSAMI

Çalışanlar ve kurumlar üzerinde olumlu ve olumsuz birçok etkiye neden olan stres, bu konuda yapılan çalışmalarda şu şekillerde tanımlanmaktadır.

Stres kavramını ilk kez kullanan Selye stresi “vücudun herhangi bir dış talebe verdiği özel olmayan tepkidir” biçiminde tanımlarken (Gümüştekin; Öztemiz, 2004: 64), Schermerhon stresi, “olağanüstü talepler, sınırlamalar veya fırsatlarla yüz yüze gelindiğinde birey tarafından yaşanan bir gerilim durumudur” şeklinde tanımlarken, Cüceloğlu ise stresi, bireyin fiziksel ve sosyal çevredeki uyumsuz koşullar nedeniyle, bedensel ve psikolojik sınırlarının ötesinde harcadığı gayret olarak tanımlamaktadır (Zeytin; Gökgez, 2011: 100).

Stres, toplumda her ne kadar olumsuz bir kavram olarak algılansa da stresin olumlu yönlerinden bahsetmek de mümkündür. Örneğin, stresin iş ortamlarında bireyin becerisine ve iş görme gücüne yardımcı olan bir coşku, bir enerji şeklinde bireye fayda sağlayan bir olgu olduğu ifade edilmektedir (Soysal, 2009: 335). Buna göre stresi olumlu ve olumsuz stres olarak ikiye ayırmak mümkün olacaktır.

Olumlu stres, amaca ulaşırken, kaygı yerine bireye doyum ve yaşama sevinci veren stres, olumsuz stres ise bireyin kendisine güvenini kaybetmesine neden olan, yetersizlik duygularına sevk eden, çaresizlik, umutsuzluk ve hayal kırıklığı yaratan strestir (Atılğan; Dengizler, 2007: 63). Genel olarak stresle ilgili tanımlamalar yapıldıktan sonra stres kaynaklarına değinmekte de yarar vardır.

Strese neden olan faktörlere stresör adı verilmektedir. Literatür incelendiğinde genellikle bu faktörlerin kişisel faktörler, örgütsel faktörler ve çevresel (örgüt dışı) faktörler olmak üzere üç ana başlıkta sınıflandırıldığı görülmektedir (Yıldırım; Tektüfekçi; Çukacı: 2004:3). Strese neden olan faktörlerden kişisel faktörlerin başlıcaları; kişilik, algılama, cinsiyet, yaşam tarzı, aile, zaman baskısı v.b. alt faktörler çerçevesinde oluşmaktadır (Kaya; Kaya, 2007: 44). Keyfi performans değerlendirmeleri, ücret eşitsizlikleri, katı kurallar, belirsiz yöntemler, sık bölüm değiştirme, esnek olmayan kurallar, gerçekçi olmayan iş tanımları, merkezîyetçilik, kararlara katılıma izin verilmemesi, sınırlı gelişme imkanları, personel-yönetici çatışması, bölümler arasındaki bağımlılık, resmiyetin çok fazla olması, bozuk iletişim, hedeflerin belirsizliği, taraflı kontrol sistemleri, hatalı dönüş, hatalı ve belirsiz performans ölçümü ve kontrol sistemlerindeki adaletsizlik gibi faktörler de işletmelerde örgütsel stres faktörü olarak ortaya çıkmaktadır (Aytaç; Üçüncü; Taşdemir, 2011: 390). Çevresel stres faktörlerini ise çalışanların günlük yaşantısında karşı karşıya kaldıkları toplumsal ve teknolojik değişmeler, yaşanan kentin genel problemleri, ekonomik koşullar, politik gelişmeler ve doğal felaketler oluşturmaktadır (Bekçi; Ömürbek; Tekşen, 2007: 147). Şüphesiz tüm bu faktörler, her birey için farklı düzeylerde strese yol açacaktır.

Günümüzde bütün bireyler az ya da çok stresle karşı karşıyadır ve stresten uzak kalmak artık imkânsızdır. Bu bağlamda her meslek belli ölçüde strese neden olmasına rağmen stres düzeyleri farklıdır. Bazı meslekler daha az strese neden olurken, bazıları ise daha fazla strese neden olmaktadır. Ya da belli bir meslek grubunda strese yol açan faktörler başka bir meslek grubunda strese yol açmayabilir.

Muhasebe fonksiyonlarının çeşitliliği ve ilgi çevresinin genişliği dikkate alındığında, muhasebecilik mesleğinin özelliği gereği; düşünsel bir faaliyete dayalı olması, devamlı dikkat gerektirmesi vb. nedenler onun stresli meslekler arasında yer almasına neden olmuştur (Yıldırım; Tektüfekçi; Çukacı, 2004: 11). Literatür incelendiğinde hangi mesleğin daha stresli olduğunun saptanması konusunda çalışmalar yapıldığı görülmüştür. Nitekim 250 farklı meslek grubu üzerinde yapılan bir çalışmada muhasebecilik mesleğinin en stresli işler arasında 173. sırada olduğu belirlenmiştir (Özkan; Özdevecioğlu, 2011: 207). Şüphesiz bu kadar stresli bir meslek grubunun stres faktörlerinin, demografik özelliklerle arasındaki farklılıkların incelenmesi yararlı olacaktır.

2. LİTERATÜR TARAMASI

Literatür incelendiğinde strese neden olan faktörleri demografik özelliklerle ilişkilendiren çalışmalar mevcuttur. Bu çalışmalar farklı sektörlerde yapılmış olup çalışmamızın bu kısmında muhasebe meslek mensuplarına yönelik yapılan çalışmalar özetlenecektir.

Yıldırım vd. (2004) yaptıkları çalışmada stres ve muhasebe meslek elemanı üzerindeki etkileri incelemiştir. Çalışma sonuçlarına göre muhasebe meslek elemanlarının stresörlere yoğun olarak etkilendikleri ortaya çıkmıştır. Buna göre de daha çok stresin olumsuz yönleri ön planda hissedilmektedir. Bekçi vd. (2007) yapmış oldukları çalışmada muhasebe meslek mensuplarında stres kaynağının belirlenmesi üzerinde durmuşlardır. Çalışmanın sonucunda muhasebe meslek mensuplarının genelde stres altında oldukları, stres seviyesi artıça performanslarının azaldığı, işlerin kendilerini yıpratdığı görülmüştür. Bununla birlikte meslek mensuplarının yaşadıkları stresin kendi kişilik yapılarından kaynaklanmadığı, stresin iş yaşamlarından kaynaklandığı sonucuna ulaşılmıştır.

Yıldırım (2008) yapmış olduğu çalışmada muhasebe öğretim elemanları ve meslek mensuplarının mesleki stres düzeyini ölçmeye çalışmıştır. Çalışma sonucunda cinsiyet bakımından ankete katılanlarda stres düzeyine bakıldığında; kadınların stres seviyesinin erkeklere nazaran daha yüksek olduğu, unvan derecesine göre stres seviyesinin değişmediği, meslek mensuplarıyla öğretim elemanları stres puanları arasında fark olmadığı, farklı yaş gruplarında stres düzeyinin değişkenlik gösterdiği ortaya çıkmıştır. Koçyiğit vd. (2010) Ankara ilinde muhasebe meslek mensuplarının örgütsel stres kaynaklarını belirlemeye yönelik bir araştırma yapmışlardır. Yapılan çalışmada demografik değişkenlerden “cinsiyet”, “eğitim düzeyi” ve “mesleki unvan” a göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamışken “yaş”, “bu meslekte çalışma süresi” ve “son iş yerinde çalışma süresi” açısından anlamlı farklılıklar olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Özkan ve Özdevecioğlu (2011) muhasebe meslek mensuplarının mesleki streslerinin ruhsal ve fiziksel sağlıkları üzerindeki etkilerini araştırmıştır. Çalışma sonucunda demografik özellikler ile mesleki stres, fiziksel sağlık ve ruhsal sağlıklar arasında anlamlı farklılıklar çıkmamış, tek farklılık bireylerin yaşı itibarıyla fiziksel sağlık düzeylerinde bulunmuştur. Zeytin ve Gökğöz (2011) Yalova ve Bilecik illerinde muhasebe meslek mensuplarında strese neden olan faktörleri incelenmiştir. 127 muhasebe meslek mensubu üzerinde yapılan anket çalışmasında muhasebe meslek mensuplarında strese neden olan faktörlerin önem derecesi tespit edilmeye çalışılmıştır.

3. MUHASEBE MESLEK MENSUPLARINDA STRESE NEDEN OLAN FAKTÖRLERİN BELİRLENMESİ ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA: MUĞLA İLİ ÖRNEĞİ

3.1. Araştırmanın Amacı

Araştırmanın temel amacı muhasebe meslek mensuplarının yoğun iş ortamında karşılaştıkları stres kaynaklarının belirlenmesi ve bu stres kaynaklarının demografik özellikler bakımından farklılık gösterip göstermediğinin incelenmesidir.

3.2. Araştırmanın Yöntemi ve Kapsamı

Araştırmamızda veri toplamak için anket tekniği uygulanmıştır. Muhasebe meslek mensuplarında strese neden olan faktörlerin belirlenmesi amacıyla veri toplamak için kullanılan anket araştırmacılar tarafından geliştirilmiştir. Anket iki bölümden oluşmakta ve

toplam 45 soru yer almaktadır. Birinci bölüm, muhasebe meslek mensuplarının demografik özelliklerini belirlemeye yönelik olup, 8 sorudan oluşmaktadır. İkinci bölüm ise meslek mensuplarının stres kaynaklarını belirlemeye yönelik 37 sorudan oluşmaktadır. Anket formundaki stres kaynaklarını belirlemeye yönelik olan ikinci bölüm sorularına verilecek cevaplar için 5'li Likert Ölçeği kullanılmıştır. Söz konusu anketteki 5'li Likert Ölçeği; stres yaratma derecesi (1) Hiç, (2) Az, (3) Orta, (4) Yüksek ve (5) Çok Yüksek cümlelerinden meydana gelmektedir.

Anket sonuçlarının değerlendirilmesinde SPSS paket programı kullanılmıştır. Elde edilen stres kaynaklarına ilişkin verilerin güvenilirliği için 30 adet anket değerlendirilmeye alınmış ve anketin güvenilirliğini düşüren 19. soru (mükellefin iş yerine ulaşma zorluğu) ile faktör analizinde tek bir faktörü oluşturan 12. soru (mükellefin muhasebe ücretini zamanında ödememesi) çıkartılmıştır. Kalan 35 soru kullanılarak anket uygulanmıştır. Elde edilen verilerin güvenilirliği için hesaplanan Cronbach Alfa değeri % 87,9 olarak belirlenmiştir. Sosyal bilimler alanındaki araştırmalarda minimum güvenilirlik düzeyinin % 70 olması yeterli kabul edildiğinden, geliştirilen anket sorularının geçerlidir ve uygulanmıştır.

Araştırmanın evrenini Muğla il genelinde faaliyet gösteren, Muğla, Bodrum ve Fethiye Serbest Muhasebeci Mali Müşavir Odaları mevcuttur. Bu odalara kayıtlı olan (Mart 2013 tarihi itibarıyla) 1190 Serbest Muhasebeci (SM) ve Serbest Muhasebeci Mali Müşavir (SMMM) ile Muğla'da faaliyetini sürdüren 4 Yeminli Mali Müşavir (YMM) olmak üzere toplam 1194 muhasebe meslek mensubu oluşturmaktadır. Bu meslek mensuplarının tümüne ulaşmak mümkün olmadığından, seçilen kolayda örnekleme yöntemi kapsamında, yüz yüze ve internet ortamında hazırlanan anket formunun meslek odalarının web sayfalarında yayınlanmasıyla 299 adet geçerli anket toplanmıştır. % 95 güven aralığında ve örnekleme hatası % 5 olduğunda, ana kütle büyüklüğü 1194 iken örnek hacminin en az 291 olması gerekir. Bu doğrultuda araştırmamızın örneklem büyüklüğü (299), ana kütle temsil etmektedir.

3.3. Araştırmanın Bulguları

Araştırma katılımcılarının demografik özellikleri ve analizler neticesinde elde edilen bulgular aşağıda açıklanmıştır.

3.3.1. Demografik Bulgular

Araştırmamıza 299 meslek mensubu katılmıştır. Ankete katılan muhasebe meslek mensuplarının demografik özellikleri hakkındaki bilgiler Tablo 1'de verilmiştir.

Tablo 1: Muhasebe Meslek Mensuplarının Demografik Bilgileri

		Frekans	Yüzde (%)
Cinsiyet	Kadın	99	33,1
	Erkek	200	66,9
Medeni durum	Evli	246	82,3
	Bekar	53	17,7
Yaş	30 ve altı	23	7,7
	31 - 40	139	46,5
	41 - 50	82	27,4
	51 - 60	53	17,7
	61 ve üzeri	2	0,7
Eğitim durumu	Lise	24	8,0
	Ön lisans	29	9,7
	Lisans	217	72,6
	Yüksek lisans	22	7,4
	Doktora	7	2,3
Unvan	SM	18	6,0
	SMMM	279	93,3
	YMM	2	0,7
Çalışma şekli	Bağımsız	244	81,6
	Kamu - özel firmaya bağlı	24	8,0
	Bir muhasebecinin yanında	31	10,4
Mesleki tecrübe	5 yıl ve altı	53	17,7

	6 - 10 yıl	68	22,7
	11 - 15 yıl	85	28,4
	16 - 20 yıl	36	12,0
	21 - 25 yıl	27	9,0
	26 yıl ve üzeri	30	10,0
Aylık ortalama gelir	1.000 TL'den az	19	6,4
	1.001 - 2.000	90	30,1
	2.001 - 3.000	80	26,8
	3.001 - 4.000	28	9,4
	4.001 - 5.000	29	9,7
	5.001 TL ve üzeri	53	17,7

Araştırmaya katılan meslek mensuplarının 99 tanesi kadın, 200 tanesi erkektir. Buna göre mesleğin erkeklerde daha yaygın olduğu görülmektedir. Medeni durum incelendiğinde ise meslek mensuplarının büyük bir kısmının (% 82,3) evli olduğu saptanmıştır. Demografik bilgiler bakımından dikkati çeken diğer özellikler, muhasebe meslek mensuplarının ağırlıklı olarak 31-40 yaş aralığında olmaları (% 46,5) ve önemli bir kısmının (% 92) üniversite mezunu olmasıdır. Unvan bakımından ise en yüksek oran (% 93,3) Serbest Muhasebeci Mali Müşavirlerdedir. Çalışma şekli açısından ise bağımsız çalışanların (% 81,6) oranı ağırlıklı olup iş tecrübesi en yüksek olan grup 11-15 yıl aralığıdır. Meslek mensuplarının aylık ortalama gelirleri incelendiğinde oranları en yüksek çıkan 1001-2000 (% 30,1) ve 2001-3000 (%26,8) gruplarıdır. Buna göre meslekteki gelir düzeyinin düşük seviyelerde olduğu söylenebilir.

3.3.2. Faktör Analizi Bulguları

Muhasebe meslek mensuplarında strese neden olan faktörlerin belirlenmesine yönelik yapılan bu çalışmada aralarında ilişki bulunduğunu düşündüğümüz cevapların anlaşılmasını ve yorumlanmasını kolaylaştırmak amacıyla faktör analizi uygulanmıştır. Faktör analizinden önce örnek alınan kütlenin yeterliliğini test etmek için uygulanan Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) ve verilerin uygunluğunu test etmek için yapılan Barlett's testinin sonuçları aşağıda Tablo 2'de verilmiştir.

Tablo 2: KMO ve Barlett's Test Sonuçları

KMO örneklem yeterlilik testi		0,797
Barlett's küresellik testi	Ki-kare	4855,033
	p	0,000

KMO test ölçümünün % 79,7 olması araştırma verilerinin faktör analizi için uygunluğunu ve örneklemin yeterli olduğunu ve Barlett's testinde ise anlamlılığın $p=0,000$ ($p<0,05$ ise fark vardır) bulunmuş olması, araştırma verilerinden anlamlı faktörler elde edilebileceğini göstermektedir.

Stres kaynaklarının belirlenmesine ilişkin uygulanan tüm anket sorularının güvenilirliğini ölçen Cronbach Alfa değeri % 90,9 olarak bulunmuştur. Bu doğrultuda elde edilen faktör analizi sonuçları Tablo 3'te aşağıdaki gibidir.

Tablo 3: Stres Kaynaklarına İlişkin Faktör Analizi Sonuçları

Faktör	Soru No	Anket Soruları	Faktör Yüğü	Faktör Varyansı	Faktörün Güvenilirliği
Faktör 1: Değişim	10	Alınan mesleki eğitimin yetersizliği	0,708	9,051	% 72,7
	29	Yapılan iş ile kişilik arasındaki uyumsuzluk	0,597		
	9	Değişen muhasebe yazılımlarına uyum sağlayamama	0,595		
	32	Kendini işin gereklerine göre yetersiz görme	0,565		
	11	Yapılan işin monoton ve değişime kapalı olması	0,531		
	5	Meslekteki değişme ve gelişmeleri izleyememe	0,435		
Faktör 2: Sosyal Yaşam	31	Uzun ve yorucu çalışma	0,733	8,850	% 79,7
	30	Aile ve sosyal hayata yeterli zaman ayıramama	0,718		

	13	Mevzuatın karmaşık olması	0,638		
	1	İş yükünün fazlalığı	0,595		
	27	Mevzuatın sık sık değişmesi	0,587		
Faktör 3: Teknoloji	24	İnternet ve bilgisayar sistemindeki arızalar	0,793	6,739	% 75,4
	34	İlgili kurumların veri tabanındaki aksaklıklar (internet vergi dairesi, SGK vb.)	0,687		
	25	Mükellefler ile iletişimden kaynaklanan sorunlar	0,619		
Faktör 4: Etik	18	Mükellefin haksız talepleri	0,749	6,671	% 70,9
	6	Mesleki etik kuralları ile mükellefin etiğe aykırı istekleri arasında kalınması	0,743		
Faktör 5: Maddiyat	3	Gelirin azlığı	0,751	6,556	% 71,2
	2	Meslektaşların daha ucuza defter tutması	0,631		
	4	Meslekte yükselmenin zorluğu	0,591		
	8	Mükellefini kaybetme korkusu	0,490		
Faktör 6: Beklenti	28	Sorumlulukların endişe yaratması (sorumlulukların ağırlığı)	0,707	6,376	% 72,0
	23	Kalifiye meslek elemanı bulamama	0,586		
	16	Beklenen işlerin çok kısa bir sürede yapılmasının zorunluluğu	0,581		
	37	Resmi dairelerin muhasebe meslek mensuplarına karşı tutumları	0,481		
Faktör 7: Rekabet	33	Meslek mensupları arasındaki rekabet	0,809	6,343	% 69,9
	21	Bağlı bulunulan meslek odasının koyduğu kurallara uyma zorunluluğu	0,697		
	22	Meslektaşların bilgi paylaşımındaki isteksizliği	0,415		
Faktör 8: Standartlar ve Denetim	35	Denetim alanında getirilen yenilikler	0,758	6,311	% 81,0
	36	Muhasebe standartlarının zorunlu uygulanmasından kaynaklanan zorluklar	0,738		
Faktör 9: Çevresel Etkenler	14	Oda tarifesindeki ücretlerin yetersizliği	0,770	6,009	% 69,0
	20	İşle ilgili resmi kurumların çokluğu ve bu kurumların iş yerine uzaklığı	0,606		
	15	İşyerinin fiziki koşullarının yetersizliği	0,533		
	17	Kullanılan araç-gereç ve donanımın yetersizliği	0,519		
Faktör 10: Toplumsal Algı	7	Mesleğin toplumdaki statüsü	0,751	4,236	% 46,6
	26	Mesleğin geleceği ile ilgili endişeler	0,519		

Tablo 3 incelendiğinde ifadelerin büyük kısmını açıklayan 10 adet faktör görülmektedir. Belirlenen faktörlerin çalışmamızı açıklama oranı (varyansı) % 67,143'tür.

Faktör 1: Değişim

Faktör analizi neticesinde birinci faktör olarak elde edilen "değişim" faktörünün güvenilirliği % 72,7'dir. Faktörü oluşturan değişkenlerin faktördeki yüklerine bakıldığında, 0,708 ile en önemli değişken "alınan mesleki eğitimin yetersizliği" ifadesidir.

Faktör 2: Sosyal Yaşam

Faktör analizi neticesinde ikinci faktör olarak elde edilen "sosyal yaşam" faktörünün güvenilirliği % 79,7'dir. Faktörü oluşturan değişkenlerin faktördeki yüklerine bakıldığında, 0,733 ile en önemli değişken "uzun ve yorucu çalışma" ifadesi olmaktadır.

Faktör 3: Teknoloji

Faktör analizi neticesinde üçüncü faktör olarak elde edilen "teknoloji" faktörünün güvenilirliği % 75,4'tür. Faktörü oluşturan değişkenlerin faktördeki yüklerine bakıldığında, 0,793 ile en önemli değişken "internet ve bilgisayar sistemindeki arızalar" ifadesidir.

Faktör 4: Etik

Faktör analizi neticesinde dördüncü faktör olarak elde edilen "etik" faktörünün güvenilirliği % 70,9'dur. Faktörü oluşturan değişkenlerin faktördeki yüklerine bakıldığında, 0,749 ile en önemli değişken "mükellefin haksız talepleri" ifadesidir.

Faktör 5: Maddiyat

Faktör analizi neticesinde beşinci faktör olarak elde edilen “maddiyat” faktörünün güvenilirliği % 71,2’dir. Faktörü oluşturan değişkenlerin faktördeki yüklerine bakıldığında, 0,751 ile en önemli değişken “gelirin azlığı” ifadesidir.

Faktör 6: Beklenti

Faktör analizi neticesinde altıncı faktör olarak elde edilen “beklenti” faktörünün güvenilirliği % 72,0’dir. Faktörü oluşturan değişkenlerin faktördeki yüklerine bakıldığında, 0,707 ile en önemli değişken “sorumlulukların endişe yaratması (sorumlulukların ağırlığı)” ifadesidir. Buradaki beklenti kavramıyla muhasebe meslek mensuplarından olan beklenti kastedilmektedir.

Faktör 7: Rekabet

Faktör analizi neticesinde yedinci faktör olarak elde edilen “rekabet” faktörünün güvenilirliği % 69,9’dur. Faktörü oluşturan değişkenlerin faktördeki yüklerine bakıldığında, 0,809 ile en önemli değişken “meslek mensupları arasındaki rekabet” ifadesi olmaktadır.

Faktör 8: Standartlar ve Denetim

Faktör analizi neticesinde sekizinci faktör olarak elde edilen “standartlar ve denetim” faktörünün güvenilirliği % 81,0’dir. Faktörü oluşturan değişkenlerin faktördeki yüklerine bakıldığında, 0,758 ile “denetim alanında getirilen yenilikler” ifadesi en önemli değişkendir.

Faktör 9: Çevresel Etkenler

Faktör analizi neticesinde dokuzuncu faktör olarak elde edilen “çevresel etkenler” faktörünün güvenilirliği % 69,0’dur. Faktörü oluşturan değişkenlerin faktördeki yüklerine bakıldığında, 0,770 ile en önemli değişken “oda tarifesindeki ücretlerin yetersizliği” ifadesidir.

Faktör 10: Toplumsal Algı

Faktör analizi neticesinde son faktör olarak elde edilen “toplumsal algı” faktörünün güvenilirliği % 46,6’dır. Faktörü oluşturan değişkenlerin faktördeki yüklerine bakıldığında, 0,751 ile “mesleğin toplumdaki statüsü” ifadesi en önemli değişkendir.

3.3.3. Demografik Özelliklerle Strese Neden Olan Faktörlerin İlişkisi

Bu bölümde faktör analizi sonucunda bulunan faktörlerin, muhasebe meslek mensuplarının demografik özellikleriyle arasındaki farklılık incelenmiştir. Bu doğrultuda her faktör için, o faktörü oluşturan strese neden olan ifadelere verilen cevapların ortalamaları bulunmuştur. Daha sonra da analiz için t testi ve ANOVA testi (tek yönlü varyans analizi) kullanılmıştır. Gruplar arasındaki farklılıklara ise Tukey testi ile bakılmıştır.

Parametrik testler arasında yer alan bu testlerden, t testi; iki bağımsız örneklem ortalamaları arasındaki farkın; ANOVA testi ise, bağımsız üç veya daha fazla örneklem ortalaması arasındaki farkın istatistiksel olarak anlamlı olup olmadığını sınamak amacıyla geliştirilmiştir (Bayram, 2004: 80-99). Bu doğrultuda analizler aşağıdaki gibi yapılmıştır.

Tablo 4: Cinsiyet Değişkenine Göre Bağımsız t Testi Sonuçları

	Levene Testi		t Testi	
	F	Sig.	t	p
Faktör 6: Beklenti	12,037	0,001	3,878	0,000
Faktör 7: Rekabet	5,204	0,023	2,220	0,028

Cinsiyet değişkenine göre gruplar arasında farklılık gösteren, strese neden olan faktörler tablo 4’te gösterilmiştir. Buna göre beklenti ve rekabet faktörlerinin kadınlarda stres yaratma derecesi daha fazladır. Cinsiyet değişkeni ile diğer faktörler arasında anlamlı bir farklılık bulunamamıştır.

$$\bar{X}_{kadın}=3,9369 > \bar{X}_{erkek}=3,6088 \text{ (Faktör 6: Beklenti)}$$

$$\bar{X}_{kadın}=2,9832 > \bar{X}_{erkek}=2,7133 \text{ (Faktör 7: Rekabet)}$$

Tablo 5: Medeni Durum Değişkenine Göre Bağımsız t Testi Sonuçları

	Levene Testi		t Testi	
	F	Sig.	t	p
Faktör 10: Toplumsal Algı	1,958	0,163	-3,059	0,002

Medeni durum değişkenine göre gruplar arasında farklılık gösteren, strese neden olan faktör tablo 5'te gösterilmiştir. Buna göre toplumsal algı faktörü bekar meslek mensuplarında daha fazla stres yaratmaktadır. Medeni durum değişkeni ile diğer faktörler arasında anlamlı bir farklılık bulunamamıştır.

$$\bar{X}_{\text{bekar}}=3,5189 > \bar{X}_{\text{evli}}=3,1037 \text{ (Faktör 10: Toplumsal Algı)}$$

Tablo 6: Yaş Değişkenine Göre Stres Faktörlerinin Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları

	F	p	Gruplar Arası Fark (Tukey)
Faktör 2: Sosyal Yaşam	6,350	0,000	5-1 ve 5-2
Faktör 3: Teknoloji	4,336	0,002	4-5
Faktör 5: Maddiyat	5,788	0,000	5-1, 5-2 ve 5-3
Faktör 6: Beklenti	8,243	0,000	5-1, 5-2, 5-3 ve 5-4
Faktör 7: Rekabet	6,355	0,000	5-1, 5-2 ve 5-4
Faktör 8: Standartlar ve Denetim	3,573	0,007	5-1, 5-2, 5-3 ve 5-4
Faktör 10: Toplumsal Algı	6,170	0,000	5-1 ve 5-2
Gruplar	1 = 30 ve altı, 2 = 31-40, 3 = 41-50, 4 = 51-60, 5 = 61 ve üzeri		

Yaş değişkenine göre gruplar arasında farklılık gösteren, strese neden olan faktörlerin varyans analizi sonuçları Tablo 6'da gösterilmiştir. Analizin sonuçları aşağıdaki gibi yorumlanmıştır.

Sosyal yaşam faktörüne göre bu fark 61 ve üzeri yaş grubu ile 30 ve altı ile 31-40 arasındaki yaş gruplarından kaynaklanmaktadır. 61 ve üzeri yaş grup ortalaması $\bar{X}=3,2000$, 30 ve altı yaş grup ortalaması $\bar{X}=4,2087$ ve 31-40 yaş grup ortalaması $\bar{X}=4,1698$ 'dir. Sosyal yaşama katılma düzeyinde 61 ve üzeri yaş grubundakilerin diğer iki yaş grubuna göre stres yaratma derecesinin daha düşük olduğu söylenebilir.

Teknoloji faktörüne göre bu fark 51-60 yaş grubu ile 61 ve üzeri yaş gruplarından kaynaklanmaktadır. 51-60 yaş grup ortalaması $\bar{X}=2,9623$ ve 61 ve üzeri yaş grup ortalaması $\bar{X}=4,3333$ 'tür. Teknolojik arızalar ve buna bağlı iletişim sorunlarının 51-60 yaş grubunda, 61 ve üzeri yaş grubuna göre daha az stres yarattığı söylenebilir.

Maddiyat faktörüne göre bu fark 61 ve üzeri yaş grubu ile 30 ve altı, 31-40 ve 41-50 arasındaki yaş gruplarından kaynaklanmaktadır. 61 ve üzeri yaş grup ortalaması $\bar{X}=2,0000$, 30 ve altı yaş grup ortalaması $\bar{X}=3,4891$, 31-40 yaş grup ortalaması $\bar{X}=3,5162$ ve 41-50 yaş grup ortalaması $\bar{X}=3,4665$ 'tir. Meslek mensuplarının maddi beklentilerinin karşılanmaması 61 ve üzeri yaş grubundakilerin diğer üç yaş grubuna göre stres yaratma derecesinin daha düşük olduğu söylenebilir.

Beklenti faktörüne göre bu fark 61 ve üzeri yaş grubu ile 30 ve altı, 31-40, 41-50 ve 51-60 arasındaki yaş gruplarından kaynaklanmaktadır. 61 ve üzeri yaş grup ortalaması $\bar{X}=2,2500$, 30 ve altı yaş grup ortalaması $\bar{X}=3,9457$, 31-40 yaş grup ortalaması $\bar{X}=3,8831$, 41-50 yaş grup ortalaması $\bar{X}=3,6524$ ve 51-60 yaş grup ortalaması $\bar{X}=3,3396$ 'dır. Meslek mensuplarından beklentilerin 61 ve üzeri yaş grubundakilerde diğer yaş gruplarına göre stres yaratma derecesinin daha düşük olduğu söylenebilir.

Rekabet faktörüne göre bu fark 61 ve üzeri yaş grubu ile 30 ve altı, 31-40 ve 51-60 arasındaki yaş gruplarından kaynaklanmaktadır. 61 ve üzeri yaş grup ortalaması $\bar{X}=1,3333$, 30 ve altı yaş grup ortalaması $\bar{X}=3,2899$, 31-40 yaş grup ortalaması $\bar{X}=2,9736$ ve 51-60 yaş grup ortalaması $\bar{X}=2,6289$ 'dur. Meslek mensupları arasındaki rekabetin 61 ve üzeri yaş grubundakilerde diğer üç yaş grubuna göre stres yaratma derecesinin daha düşük olduğu söylenebilir.

Standartlar ve denetim faktörüne göre bu fark 61 ve üzeri yaş grubu ile 30 ve altı, 31-40, 41-50 ve 51-60 arasındaki yaş gruplarından kaynaklanmaktadır. 61 ve üzeri yaş grup ortalaması $\bar{X} = 1,0000$, 30 ve altı yaş grup ortalaması $\bar{X} = 3,3478$, 31-40 yaş grup ortalaması $\bar{X} = 3,2734$, 41-50 yaş grup ortalaması $\bar{X} = 3,4390$ ve 51-60 yaş grup ortalaması $\bar{X} = 3,0755$ 'tir. Meslek mensuplarında standartlar ve denetim alanındaki değişiklikler ve zorunlu uygulamalar 61 ve üzeri yaş grubundakilerde diğer yaş gruplarına göre daha düşük stres yaratma derecesine sahip olduğu söylenebilir.

Toplumsal algı faktörüne göre bu fark 61 ve üzeri yaş grubu ile 30 ve altı ile 31-40 arasındaki yaş gruplarından kaynaklanmaktadır. 61 ve üzeri yaş grup ortalaması $\bar{X} = 2,0000$, 30 ve altı yaş grup ortalaması $\bar{X} = 3,6957$ ve 31-40 yaş grup ortalaması $\bar{X} = 3,3273$ 'tür. Mesleğin toplumsal algısının 61 ve üzeri yaş grubundakilerde diğer iki yaş grubuna göre stres yaratma derecesinin daha düşük olduğu söylenebilir.

Tablo 7: Eğitim Durumu Değişkenine Göre Stres Faktörlerinin Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları

	F	p	Gruplar Arası Fark (Tukey)
Faktör 1: Değişim	3,431	0,009	2-5, 3-5 ve 4-5
Faktör 3: Teknoloji	5,159	0,000	1-5, 2-5, 3-5 ve 4-5
Faktör 4: Etik	4,575	0,001	5-1, 5-2, 5-3 ve 5-4
Faktör 7: Rekabet	2,821	0,025	4-1
Faktör 9: Çevresel Etkenler	3,637	0,007	5-1 ve 5-4
Faktör 10: Toplumsal Algı	3,836	0,005	1-5, 2-5, 3-5 ve 4-5
Gruplar	1 = Lise, 2 = Ön Lisans, 3 = Lisans, 4 = Y. Lisans, 5 = Doktora		

Eğitim durumu değişkenine göre gruplar arasında farklılık gösteren, strese neden olan faktörlerin varyans analizi sonuçları Tablo 7'de gösterilmiştir. Analizin sonuçları aşağıdaki gibi yorumlanmıştır.

Değişim faktörüne göre bu fark ön lisans, lisans ve yüksek lisans mezunları ile doktora mezunları olan gruplardan kaynaklanmaktadır. Ön lisans mezunlarının grup ortalaması $\bar{X} = 2,8506$, lisans mezunlarının grup ortalaması $\bar{X} = 2,7765$, yüksek lisans mezunlarının grup ortalaması $\bar{X} = 2,6061$ ve doktora mezunlarının grup ortalaması $\bar{X} = 3,6190$ 'dır. Doktora mezunu meslek mensuplarında kişisel değişimin diğer üç eğitim durumu gruplarına göre daha yüksek stres yaratma derecesine sahip olduğu söylenebilir.

Teknoloji faktörüne göre bu fark lise, ön lisans, lisans ve yüksek lisans mezunları ile doktora mezunları olan gruplardan kaynaklanmaktadır. Lise mezunlarının grup ortalaması $\bar{X} = 3,4444$, ön lisans mezunlarının grup ortalaması $\bar{X} = 2,8391$, lisans mezunlarının grup ortalaması $\bar{X} = 3,4839$, yüksek lisans mezunlarının grup ortalaması $\bar{X} = 3,2273$ ve doktora mezunlarının grup ortalaması $\bar{X} = 4,3810$ 'dur. Doktora mezunu meslek mensuplarında teknolojik arızalar ve buna bağlı iletişim sorunlarının, diğer eğitim durumu gruplarına göre daha yüksek stres yaratma derecesine sahip olduğu söylenebilir.

Etik faktörüne göre bu fark doktora mezunları ile lise, ön lisans, lisans ve yüksek lisans mezunları olan gruplardan kaynaklanmaktadır. Doktora mezunlarının grup ortalaması $\bar{X} = 2,2143$, lise mezunlarının grup ortalaması $\bar{X} = 3,5833$, ön lisans mezunlarının grup ortalaması $\bar{X} = 3,7241$, lisans mezunlarının grup ortalaması $\bar{X} = 3,5392$ ve yüksek lisans mezunlarının grup ortalaması $\bar{X} = 3,9545$ 'tir. Doktora mezunu meslek mensuplarında mükelleflerin etik dışı taleplerinin, diğer eğitim durumu gruplarına göre daha düşük stres yaratma derecesine sahip olduğu söylenebilir.

Rekabet faktörüne göre bu fark yüksek lisans mezunları ile lise mezunları olan gruplardan kaynaklanmaktadır. Yüksek lisans mezunlarının grup ortalaması $\bar{X} = 2,2576$ ve lise mezunlarının grup ortalaması $\bar{X} = 3,1111$ 'dir. Meslek mensupları arasındaki rekabetin yüksek lisans mezunlarında, lise mezunlarına göre daha düşük stres yaratma derecesine sahip olduğu söylenebilir.

Çevresel etkenler faktörüne göre bu fark doktora mezunları ile lise ve yüksek lisans mezunları olan gruplardan kaynaklanmaktadır. Doktora mezunlarının grup ortalaması $\bar{X} = 1,8929$, lise mezunlarının grup ortalaması $\bar{X} = 2,5938$ ve yüksek lisans mezunlarının grup ortalaması $\bar{X} = 2,6477$ 'dir. Doktora mezunu meslek mensuplarında çevresel etkenlerin, diğer iki eğitim durumu gruplarına göre daha düşük stres yaratma derecesine sahip olduğu söylenebilir.

Toplumsal algı faktörüne göre bu fark lise, ön lisans, lisans ve yüksek lisans mezunları ile doktora mezunları olan gruplardan kaynaklanmaktadır. Lise mezunlarının grup ortalaması $\bar{X} = 3,0000$, ön lisans mezunlarının grup ortalaması $\bar{X} = 3,3103$, lisans mezunlarının grup ortalaması $\bar{X} = 3,1244$, yüksek lisans mezunlarının grup ortalaması $\bar{X} = 3,3409$ ve doktora mezunlarının grup ortalaması $\bar{X} = 4,3571$ 'dir. Doktora mezunu meslek mensuplarında mesleğin toplumsal algısının, diğer eğitim durumu gruplarına göre daha yüksek stres yaratma derecesine sahip olduğu söylenebilir.

Tablo 8: Unvan Değişkenine Göre Stres Faktörlerinin Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları

	F	P	Gruplar Arası Fark (Tukey)
Faktör 4: Etik	5,858	0,003	3-1
Gruplar	1 = SM, 2 = SMMM, 3 = YMM		

Unvan değişkenine göre gruplar arasında farklılık gösteren, strese neden olan faktör varyans analizi sonucu Tablo 8'de gösterilmiştir. Analizin sonuçları aşağıdaki gibi yorumlanmıştır.

Etik faktörüne göre bu fark unvanı YMM ile SM olan gruplardan kaynaklanmaktadır. YMM grup ortalaması $\bar{X} = 2,7500$ ve SM grup ortalaması $\bar{X} = 4,2778$ 'dir. Meslek mensuplarında mükelleflerin etik dışı taleplerinin YMM'de, SM'lere göre daha düşük stres yaratma derecesine sahip olduğu söylenebilir.

Tablo 9: Çalışma Şekli Değişkenine Göre Stres Faktörlerinin Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları

	F	P	Gruplar Arası Fark (Tukey)
Faktör 4: Etik	3,579	0,029	3-2
Faktör 7: Rekabet	9,536	0,000	1-3 ve 2-3
Faktör 9: Çevresel Etkenler	11,919	0,000	1-2 ve 3-2
Gruplar	1 = Bağımsız, 2 = Kamu/Özel firmaya bağlı 3 = Bir muhasebecinin yanında		

Çalışma şekli değişkenine göre gruplar arasında farklılık gösteren, strese neden olan faktörlerin varyans analizi sonuçları Tablo 9'da gösterilmiştir. Analizin sonuçları aşağıdaki gibi yorumlanmıştır.

Etik faktörüne göre bu fark bir muhasebecinin yanında çalışanlar ile kamu/özel firmaya bağlı çalışanlar gruplarından kaynaklanmaktadır. Bir muhasebecinin yanında çalışanların grup ortalaması $\bar{X} = 3,1452$ ve kamu/özel firmaya bağlı çalışanların grup ortalaması $\bar{X} = 3,7917$ 'dir. Meslek mensuplarında mükelleflerin etik dışı taleplerinin bir muhasebecinin yanında çalışanlarda, kamu/özel firmaya bağlı çalışanlara göre daha düşük stres yaratma derecesine sahip olduğu söylenebilir.

Rekabet faktörüne göre bu fark bağımsız ve kamu/özel firmaya bağlı çalışanlar ile bir muhasebecinin yanında çalışanlar gruplarından kaynaklanmaktadır. Bağımsız çalışanların grup ortalaması $\bar{X} = 2,7500$, kamu/özel firmaya bağlı çalışanların grup ortalaması $\bar{X} = 2,4861$ ve bir muhasebecinin yanında çalışanların grup ortalaması $\bar{X} = 3,4624$ 'tür. Meslek mensupları arasındaki rekabetin bir muhasebecinin yanında çalışanlarda, bağımsız ve kamu/özel firmaya bağlı çalışanlara göre daha yüksek stres yaratma derecesine sahip olduğu söylenebilir.

Çevresel etkenler faktörüne göre bu fark bağımsız ve bir muhasebecinin yanında çalışanlar ile kamu/özel firmaya bağlı çalışanlar gruplarından kaynaklanmaktadır. Bağımsız çalışanların grup ortalaması $\bar{X} = 2,3822$, bir muhasebecinin yanında çalışanların grup

ortalaması $\bar{X} = 2,5565$ ve kamu/özel firmaya bağlı çalışanların grup ortalaması $\bar{X} = 3,1667$ 'dir. Çevresel etkenlerin kamu/özel firmaya bağlı çalışanlarda, bağımsız ve bir muhasebecinin yanında çalışanlara göre daha yüksek stres yaratma derecesine sahip olduğu söylenebilir.

Tablo 10: Mesleki Tecrübe Değişkenine Göre Stres Faktörlerinin Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları

	F	P	Gruplar Arası Fark (Tukey)
Faktör 1: Değişim	6,386	0,000	4-2
Faktör 2: Sosyal Yaşam	7,982	0,000	4-2, 4-3 ve 4-5
Faktör 3: Teknoloji	4,626	0,000	1-2 ve 6-2
Faktör 4: Etik	3,162	0,009	4-3 ve 4-5
Faktör 5: Maddiyat	7,281	0,000	6-1, 6-2, 6-3 ve 6-5
Faktör 6: Beklenti	5,180	0,000	4-2, 4-3, 6-2 ve 6-3
Faktör 7: Rekabet	8,952	0,000	4-2, 5-2 ve 6-2
Faktör 8: Standartlar ve Denetim	2,955	0,013	6-3
Faktör 10: Toplumsal Algı	5,375	0,000	6-1 ve 6-2
Gruplar	1 = 5 Yıl ve altı, 2 = 6-10 Yıl, 3 = 11-15 Yıl 4 = 16-20 Yıl, 5 = 21-25 Yıl, 6 = 26 Yıl ve üzeri		

Mesleki tecrübe değişkenine göre gruplar arasında farklılık gösteren, strese neden olan faktörlerin varyans analizi sonuçları Tablo 10'da gösterilmiştir. Analizin sonuçları aşağıdaki gibi yorumlanmıştır.

Değişim faktörüne göre bu fark mesleki tecrübesi 16-20 yıl ile 6-10 yıl olan gruplardan kaynaklanmaktadır. Mesleki tecrübesi 16-20 yıl olan grubun ortalaması $\bar{X} = 2,4583$ ve 6-10 yıl olan grubun ortalaması $\bar{X} = 3,1324$ 'tür. Kişisel değişimin mesleki tecrübesi 16-20 yıl olan meslek mensuplarında, 6-10 yıl olan meslek mensuplarına göre daha düşük stres yaratma derecesine sahip olduğu söylenebilir.

Sosyal yaşam faktörüne göre bu fark mesleki tecrübesi 16-20 yıl ile 6-10 yıl, 11-15 yıl ve 21-25 yıl olan gruplardan kaynaklanmaktadır. Mesleki tecrübesi 16-20 yıl olan grubun ortalaması $\bar{X} = 3,5222$, 6-10 yıl olan grubun ortalaması $\bar{X} = 4,2118$, 11-15 yıl olan grubun ortalaması $\bar{X} = 4,1906$ ve 21-25 yıl olan grubun ortalaması $\bar{X} = 4,1111$ 'dir. Sosyal yaşama katılma düzeyinde mesleki tecrübesi 16-20 yıl olan meslek mensuplarının diğer üç meslek tecrübesinde yer alan gruplara göre stres yaratma derecesinin daha düşük olduğu söylenebilir.

Teknoloji faktörüne göre bu fark mesleki tecrübesi 26 yıl ve üzeri ve 5 yıl ve altı ile 6-10 yıl olan gruplardan kaynaklanmaktadır. Mesleki tecrübesi 26 yıl ve üzeri olan grubun ortalaması $\bar{X} = 3,0111$, 5 yıl ve altı olan grubun ortalaması $\bar{X} = 3,0881$ ve 6-10 yıl olan grubun ortalaması $\bar{X} = 3,7794$ 'tür. Mesleki tecrübesi 6-10 yıl olan meslek mensuplarında teknolojik arızalar ve buna bağlı iletişim sorunlarının, diğer iki mesleki tecrübe gruplarına göre daha yüksek stres yaratma derecesine sahip olduğu söylenebilir.

Etik faktörüne göre bu fark mesleki tecrübesi 16-20 yıl ile 11-15 yıl ve 21-25 yıl olan gruplardan kaynaklanmaktadır. Mesleki tecrübesi 16-20 yıl olan grubun ortalaması $\bar{X} = 3,1250$, 11-15 yıl olan grubun ortalaması $\bar{X} = 3,7471$ ve 21-25 yıl olan grubun ortalaması $\bar{X} = 3,9259$ 'dur. Meslek mensuplarında mükelleflerin etik dışı taleplerinin mesleki tecrübesi 16-20 yıl olanlarda, diğer iki mesleki tecrübe gruplarına göre daha düşük stres yaratma derecesine sahip olduğu söylenebilir.

Maddiyat faktörüne göre bu fark mesleki tecrübesi 26 yıl ve üzeri ile 5 yıl ve altı, 6-10 yıl, 11-15 yıl ve 21-25 yıl olan gruplardan kaynaklanmaktadır. Mesleki tecrübesi 26 yıl ve üzeri olanların grup ortalaması $\bar{X} = 2,7750$, 5 yıl ve altı olan grubun ortalaması $\bar{X} = 3,2783$, 6-10 yıl olan grubu ortalaması $\bar{X} = 3,6765$, 11-15 yıl olan grubun ortalaması $\bar{X} = 3,5824$ ve 21-25 yıl olan grubun ortalaması $\bar{X} = 3,2870$ 'tir. Meslek mensuplarının maddi beklentilerinin karşılanmamasının mesleki tecrübesi 26 yıl ve üzeri olanlarda, diğer dört mesleki tecrübe gruplarına göre stres yaratma derecesinin daha düşük olduğu söylenebilir.

Beklenti faktörüne göre bu fark mesleki tecrübesi 26 yıl ve üzeri ve 16-20 yıl arası ile 6-10 yıl ve 11-15 yıl arası olan gruplardan kaynaklanmaktadır. Mesleki tecrübesi 16-20 yıl olanların grup ortalaması $\bar{X} = 3,3472$, 26 yıl ve üzeri olan grubun ortalaması $\bar{X} = 3,4333$, 6-10 yıl olanların grup ortalaması $\bar{X} = 3,9081$ ve 11-15 yıl olanların grup ortalaması $\bar{X} = 3,9088$ 'dir. Meslek mensuplarından beklentilerin mesleki tecrübesi 16-20 yıl ile 26 yıl ve üzeri olanlarda, diğer iki mesleki tecrübe gruplarına göre daha düşük stres yaratma derecesine sahip olduğu söylenebilir.

Rekabet faktörüne göre bu fark mesleki tecrübesi 6-10 yıl ile 16-20 yıl, 21-25 yıl ve 26 yıl ve üzeri olan gruplardan kaynaklanmaktadır. Mesleki tecrübesi 6-10 yıl olanların grup ortalaması $\bar{X} = 3,2108$, 16-20 yıl olanların grup ortalaması $\bar{X} = 2,4352$, 21-25 yıl olanların grup ortalaması $\bar{X} = 2,2963$, 26 yıl ve üzeri olanların grup ortalaması $\bar{X} = 2,3556$ 'dır. Meslek mensupları arasındaki rekabetin mesleki tecrübesi 6-10 yıl olanlarda, diğer üç mesleki tecrübe gruplarına göre stres yaratma derecesinin daha yüksek olduğu söylenebilir.

Standartlar ve denetim faktörüne göre bu fark mesleki tecrübesi 11-15 yıl ile 26 yıl ve üzeri olan gruplardan kaynaklanmaktadır. Mesleki tecrübesi 11-15 yıl olan grubun ortalaması $\bar{X} = 3,5412$ ve 26 yıl ve üzeri olan grubun ortalaması $\bar{X} = 2,8167$ 'dir. Meslek mensuplarında standartlar ve denetim alanındaki değişiklikler ve zorunlu uygulamalar, mesleki tecrübesi 11-15 yıl olan meslek mensuplarında, 26 yıl ve üzeri olan meslek mensuplarına göre daha yüksek stres yaratma derecesine sahip olduğu söylenebilir.

Toplumsal algı faktörüne göre bu fark mesleki tecrübesi 26 yıl ve üzeri ile 5 yıl ve altı ve 6-10 yıl olan gruplardan kaynaklanmaktadır. Mesleki tecrübesi 26 yıl ve üzeri olan grubun ortalaması $\bar{X} = 2,6500$, 5 yıl ve altı olan grubun ortalaması $\bar{X} = 3,3396$ ve 6-10 yıl olan grubun ortalaması $\bar{X} = 3,4485$ 'tir. Mesleki tecrübesi 26 yıl ve üzeri yıl olan meslek mensuplarında mesleğin toplumsal algısının, diğer iki mesleki tecrübe gruplarına göre daha düşük stres yaratma derecesine sahip olduğu söylenebilir.

Tablo 11: Gelir Değişkenine Göre Stres Faktörlerinin Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları

	F	P	Gruplar Arası Fark (Tukey)
Faktör 1: Değişim	3,195	0,008	5-2
Faktör 2: Sosyal Yaşam	4,177	0,001	4-1, 5-1 ve 6-1
Faktör 4: Etik	3,606	0,004	6-1 ve 6-3
Faktör 5: Maddiyat	7,789	0,000	6-2
Faktör 6: Beklenti	4,014	0,002	4-1 ve 6-1
Faktör 7: Rekabet	9,610	0,000	5-1, 5-2, 5-3, 6-1, 6-2 ve 6-3
Faktör 9: Çevresel Etkenler	2,634	0,024	6-1
Faktör 10: Toplumsal Algı	7,381	0,000	2-1,3-1, 4-1, 5-1 ve 6-1
Gruplar	1 = 1000 TL'den az, 2 = 1001-2000 TL, 3 = 2001-3000 TL, 4 = 3001-4000 TL, 5 = 4001-5000 TL, 6 = 5001 TL ve üzeri		

Gelir değişkenine göre gruplar arasında farklılık gösteren, strese neden olan faktörlerin varyans analizi sonuçları Tablo 10'da gösterilmiştir. Analizin sonuçları aşağıdaki gibi yorumlanmıştır.

Değişim faktörüne göre bu fark, geliri 4001-5000 TL ile 1001-2000 TL olan gruplardan kaynaklanmaktadır. Geliri 4001-5000 TL olan grubun ortalaması $\bar{X} = 2,5000$, 1001-2000 TL olan grubun ortalaması $\bar{X} = 2,9870$ 'tir. Kişisel değişimin, geliri 4001-5000 TL olan meslek mensuplarında, 1001-2000 TL olan meslek mensuplarına göre daha düşük stres yaratma derecesine sahip olduğu söylenebilir.

Sosyal yaşam faktörüne göre bu fark, geliri 1000 TL'den az olanlar ile 3001-4000 TL, 4001-5000 TL ve 5001 TL ve üzeri olan gruplardan kaynaklanmaktadır. Geliri 1000 TL'den az olan grubun ortalaması $\bar{X} = 4,4421$, 3001-4000 TL olan grubun ortalaması $\bar{X} = 3,9071$, 4001-5000 TL olan grubun ortalaması $\bar{X} = 3,7517$ ve 5001 TL ve üzeri olan grubun ortalaması $\bar{X} = 3,7962$ 'dir. Sosyal yaşama katılma düzeyinde geliri 1000 TL'den az olan meslek

mensuplarının diğer üç gelir düzeyinde yer alan gruplara göre stres yaratma derecesinin daha yüksek olduğu söylenebilir.

Etik faktörüne göre bu fark, geliri 5001 TL ve üzeri ile 1000 TL'den az ve 2001-3000 TL olan gruplardan kaynaklanmaktadır. Geliri 5001 TL ve üzeri olan grubun ortalaması $\bar{X} = 3,1509$, 1000 TL'den az olan grubun ortalaması $\bar{X} = 3,9211$ ve 2001-3000 TL olan grubun ortalaması $\bar{X} = 3,8125$ 'dir. Meslek mensuplarında mükelleflerin etik dışı taleplerinin geliri 5001 TL ve üzeri olan grupta, diğer iki gelir düzeyi gruplarına göre daha düşük stres yaratma derecesine sahip olduğu söylenebilir.

Maddiyat faktörüne göre bu fark, geliri 5001 TL ve üzeri olan grup ile 1001-2000 TL olan gruptan kaynaklanmaktadır. Geliri 5001 TL ve üzeri olan grubun ortalaması $\bar{X} = 2,9764$ ve 1001-2000 TL olan grubun ortalaması $\bar{X} = 3,6972$ 'dir. Meslek mensuplarının maddi beklentilerinin karşılanmamasının, geliri 5001 TL ve üzeri olan meslek mensuplarında, 1001-2000 TL olan meslek mensuplarına göre daha düşük stres yaratma derecesine sahip olduğu söylenebilir.

Beklenti faktörüne göre bu fark, geliri 1000 TL'den az ile 3001-4000 TL ve 5001 TL ve üzeri olan gruplardan kaynaklanmaktadır. Geliri 1000 TL'den az olan grubun ortalaması $\bar{X} = 4,2505$, 3001-4000 TL olan grubun ortalaması $\bar{X} = 3,5625$ ve 5001 TL ve üzeri olan grubun ortalaması $\bar{X} = 3,4198$ 'dir. Meslek mensuplarından beklentilerin geliri 1000 TL'den az olan grupta, diğer iki gelir düzeyi gruplarına göre daha yüksek stres yaratma derecesine sahip olduğu söylenebilir.

Rekabet faktörüne göre bu fark geliri 4001-5000 TL ve 5001 TL ve üzeri ile 1000 TL'den az, 1001-2000 TL ve 2001-3000 TL olan gruplardan kaynaklanmaktadır. Geliri 4001-5000 TL olan grubun ortalaması $\bar{X} = 2,2759$, 5001 TL ve üzeri olan grubun ortalaması $\bar{X} = 2,2767$, 1000 TL'den az olanların grup ortalaması $\bar{X} = 3,1579$, 1001-2000 TL olan grubun ortalaması $\bar{X} = 3,1407$ ve 2001-3000 TL olan grubun ortalaması $\bar{X} = 2,9542$ 'dir. Buna göre meslek mensupları arasındaki rekabetin geliri 4001-5000 TL ve 5001 TL ve üzeri olanlarda, diğer üç gelir düzeyi gruplarına göre daha düşük stres yaratma derecesine sahip olduğu söylenebilir.

Çevresel etkenler faktörüne göre bu fark, geliri 5001 TL ve üzeri olan grup ile 1000 TL'den az olan gruptan kaynaklanmaktadır. Geliri 5001 TL ve üzeri olan grubun ortalaması $\bar{X} = 2,2736$ ve 1000 TL'den az olan grubun ortalaması $\bar{X} = 2,8026$ 'dır. Çevresel etkenlerin, geliri 5001 TL ve üzeri olan meslek mensuplarında, 1000 TL'den az olan meslek mensuplarına göre daha düşük stres yaratma derecesine sahip olduğu söylenebilir.

Toplumsal yaşam faktörüne göre bu fark, geliri 1000 TL'den az olan grup ile 1001-2000 TL, 2001-3000 TL, 3001-4000 TL, 4001-5000 TL ve 5001 TL ve üzeri olan gruplardan kaynaklanmaktadır. Geliri 1000 TL'den az olan grubun ortalaması $\bar{X} = 4,0000$, 1001-2000 TL olan grubun ortalaması $\bar{X} = 3,4000$, 2001-3000 TL olan grubun ortalaması $\bar{X} = 3,1186$, 3001-4000 TL olan grubun ortalaması $\bar{X} = 3,0714$, 4001-5000 TL olan grubun ortalaması $\bar{X} = 2,8621$ ve 5001 TL ve üzeri olan grubun ortalaması $\bar{X} = 2,8208$ 'dir. Mesleğin toplumsal algısında geliri 1000 TL'den az olan meslek mensuplarının diğer beş gelir düzeyinde yer alan gruplara göre stres yaratma derecesinin daha yüksek olduğu söylenebilir.

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Muğla ilinde muhasebe meslek mensuplarına yapılan anket sonuçları değerlendirildiğinde, aşağıda belirtilen sonuçlara ulaşılmış ve önerilerde bulunulmuştur.

Değişim faktörünün stres yaratma derecesi bakımından farklılık göstermesi; eğitim durumu, mesleki tecrübe ve gelir değişkenine ait gruplardan kaynaklanmaktadır. Bu gruplardan en dikkat çekici sonuç doktora mezunlarında kişisel değişimin daha fazla stres yaratma derecesine sahip olmasıdır. Kişisel değişim ve gelişim için meslek içi eğitimler düzenlenmeli, muhasebe paket programı satan firmalar daha iyi yazılımlar geliştirerek satış

sonrası hizmetlerini iyileştirilmeli, güncel değişikliklerin etkili ve açıklayıcı bir şekilde duyurulması sağlanmalıdır.

Sosyal yaşam faktörünün stres yaratma derecesi bakımından farklılık göstermesi; yaş, mesleki tecrübe ve gelir değişkenine ait gruplardan kaynaklanmaktadır. Bu gruplardan en dikkat çekici sonuçlar sosyal yaşama katılma düzeyinde 40 yaş ve altındaki meslek mensupları ile geliri 1000 TL'den az olan meslek mensubu gruplarında stres yaratma derecesinin daha yüksek olmasıdır. Mali tatilin etkinleştirilmesi, mevzuat değişikliklerinin uygulanmasında meslek örgütleri veya devletin ilgili kurumlarından danışmanlık hizmetinin sağlanması gibi çalışmaların yapılması; meslek mensuplarının uzun ve yorucu çalışmalarını hafifleterek, aile ve sosyal hayata yeterli zaman ayırabilmelerini sağlayacaktır. Ayrıca meslek örgütleri sosyal aktiviteler de düzenlemelidir.

Teknoloji faktörünün stres yaratma derecesi bakımından farklılık göstermesi; yaş, eğitim durumu ve mesleki tecrübe değişkenine ait gruplardan kaynaklanmaktadır. Bu gruplardan en dikkat çekici sonuç doktora mezunlarında teknolojik arızalar ve buna bağlı iletişim sorunları daha fazla stres yaratma derecesine sahip olmasıdır. İlgili kurumların veri tabanlarından kaynaklanan sorunlar giderilmeli, internet alt yapısı iyileştirilerek internet ve teknoloji kullanımıyla ilgili meslek içi eğitimler düzenlenmelidir.

Etik faktörünün stres yaratma derecesi bakımından farklılık göstermesi; eğitim durumu, unvan, çalışma şekli, mesleki tecrübe ve gelir değişkenine ait gruplardan kaynaklanmaktadır. Bu gruplardan en dikkat çekici sonuçlar mükelleflerin etik dışı taleplerinin doktora mezunu, unvanı YMM olan, bir muhasebecinin yanında çalışanlarda ve geliri 5001 TL üzerinde olan meslek mensubu gruplarında stres yaratma derecesinin daha düşük olmasıdır. Meslek örgütleri ve devlet ilgili kurumları meslek mensuplarının etik dışı davranışlarını engellemek amacıyla caydırıcı önlemler almalı ve mükelleflerin de etik dışı taleplerini önleyici bilgilendirilmeler yapılmalıdır.

Maddiyat faktörünün stres yaratma derecesi bakımından farklılık göstermesi; yaş, mesleki tecrübe ve gelir değişkenine ait gruplardan kaynaklanmaktadır. Bu gruplardan en dikkat çekici sonuçlar meslek mensuplarında 61 üzerinde yaşı olan, mesleki tecrübesi 26 yıl üzerinde olan ve aylık ortalama geliri 5001 TL üzerinde olan meslek mensubu gruplarında stres yaratma derecesinin daha düşük olmasıdır. Muhasebe meslek mensuplarının aldıkları eğitim ve üstlendikleri risk göz önünde bulundurulduğunda elde ettikleri gelir oldukça düşük kalmaktadır. Zamanında yetiştirilemeyen bir işten dolayı ödenen ceza, yapılan işten alınan ücretten daha yüksek olmaktadır. Bunu dengeleyici önlemler meslek örgütlerince alınmalıdır. Mesleğine yeni başlayan meslek mensuplarının mükellef bulmadaki sıkıntısının giderilebilmesi için mükelleflerin muhasebeci seçiminde, meslek örgütleri kurullar oluşturmalıdır. Ayrıca oda ücret tarifelerinin uygulamadaki etkinliği denetlenmelidir.

Beklenti faktörünün stres yaratma derecesi bakımından farklılık göstermesi; cinsiyet, yaş, mesleki tecrübe ve gelir değişkenine ait gruplardan kaynaklanmaktadır. Bu gruplardan en dikkat çekici sonuçlar meslek mensuplarından beklentilerin kadınlar ile geliri 1000 TL'den az olan meslek mensubu gruplarında stres yaratma derecesi yüksek olurken, yaşı 61 ve üzeri olan grupta stres yaratma derecesinin daha düşük olmasıdır. Meslek mensuplarının sorumlulukları azaltılmalı, kalifiye meslek elemanı yetiştirilmeli, devlet kurumlarındaki işlemlerde bürokrasi azaltılarak kurum çalışanlarının meslek mensuplarına karşı tutumlarının iyileştirilmesi için yetkili merciler çalışmalar yapmalıdırlar. Muhasebe mesleğinin itibarının artırılması yönünde meslek örgütleri ve devlet ilgili kurumları tarafından yapılan faaliyetlerle de bu olumsuz durumlar giderilebilir.

Rekabet faktörünün stres yaratma derecesi bakımından farklılık göstermesi; cinsiyet, yaş, eğitim durumu, çalışma şekli, mesleki tecrübe ve gelir değişkenine ait gruplardan kaynaklanmaktadır. Bu gruplardan en dikkat çekici sonuçlar meslek mensupları arasındaki rekabetin kadınlar ile bir muhasebecinin yanında çalışan meslek mensubu gruplarında stres yaratma derecesi yüksek olurken, yaşı 61 ve üzeri olan grupta stres yaratma derecesinin daha düşük olmasıdır. Meslek örgütleri ve devlet ilgili kurumlarınca meslek mensupları arasındaki

olumsuz rekabeti önleyici çalışmalar yapılmalı ve rekabet kurulları oluşturulmalıdır. Ayrıca meslektaşlar arasında bilgi paylaşımı farklı yollarla daha aktif hale getirilmelidir.

Standartlar ve denetim faktörünün stres yaratma derecesi bakımından farklılık göstermesi; yaş ve mesleki tecrübe değişkenine ait gruplardan kaynaklanmaktadır. Bu gruplardan en dikkat çekici sonuç 61 ve üzeri yaş grubunda standartlar ve denetim alanındaki değişiklikler ve zorunlu uygulamalar daha düşük stres yaratma derecesine sahip olmasıdır. Standartlar ve denetim alanındaki düzenlemeler, ilgili kurumlar tarafından hazırlanırken daha anlaşılır ve sade bir dil kullanılmalıdır. Ayrıca uygulamaya geçiş dönemleri iyi planlanarak bu düzenlemelerin nasıl uygulanacağı konusunda meslek örgütlerince eğitimler düzenlenmelidir.

Çevresel etkenler faktörünün stres yaratma derecesi bakımından farklılık göstermesi; eğitim durumu, çalışma şekli ve gelir değişkenine ait gruplardan kaynaklanmaktadır. Bu gruplardan en dikkat çekici sonuç kamu/özel firmaya bağlı olarak çalışanlar grubunda çevresel etkenlerin daha fazla stres yaratma derecesine sahip olmasıdır. Resmi kurumların internet üzerinden işlem yapmaları için gerekli alt yapı iyileştirilmeli veya yoksa sağlanmalıdır. Muhasebe meslek mensuplarının iş yerlerinin fiziki yeterliliğiyle ilgili kullanım alanı büyüklüğü, teknolojik donanım gibi meslek örgütlerince belirli standartlar getirilmelidir.

Toplumsal algı faktörünün stres yaratma derecesi bakımından farklılık göstermesi; medeni durum, yaş, eğitim durumu, mesleki tecrübe ve gelir değişkenine ait gruplardan kaynaklanmaktadır. Bu gruplardan en dikkat çekici sonuçlar mesleğin toplumsal algısının bekar, doktora mezunu ve geliri 1000 TL'den az olan gruplarda stres yaratma derecesinin daha yüksek olmasıdır. Bekar meslek mensuplarının hayattan beklentilerinin yüksek olmasına rağmen mesleğin geleceği ile ilgili kaygılarının da fazla olması strese daha fazla neden olmaktadır. Mesleğin toplumdaki statüsünün iyileştirilip, mesleğin geleceği ile ilgili endişelerin azaltılması için meslek örgütlerinin ve devletin ilgili kurumlarının çalışmalarını arttırması gerekmektedir.

KAYNAKÇA

- ATILGAN, Turan ve DENGİZLER, İnci (2007). "Hazır Giyim Sektöründe Örgütsel Stres Üzerine Bir Araştırma", *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, C. 9, S. 2, s. 62-93.
- BAYRAM, Nuran (2004). *Sosyal Bilimlerde SPSS İle Veri Analizi*, Bursa: Ezgi Kitabevi.
- BEKÇİ, İsmail, ÖMÜRBEK, Vesile ve TEKŞEN, Ömer (2007). "Muhasebe Meslek Mensuplarında Stres Kaynağının Belirlenmesine Yönelik Bir Araştırma", *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, C. 12, S. 1, s. 145-161.
- GÜMÜŞTEKİN EREN, Gülten ve ÖZTEMİZ, A. Bircan (2004). "Örgütsel Stres Yönetimi ve Uçucu Personel Üzerinde Bir Araştırma", *Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, S. 23, s. 61-85.
- KAYA, Ali ve KAYA, Yasemin (2007). "Küçük ve Orta Boy İşletme Yöneticilerinin Stres Kaynaklarını Tespit Etmeye Yönelik Kayseri İlinde Bir Araştırma", *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, S. 23, s. 41-62.
- ÖZKAN, Azzem ve ÖZDEVECİOĞLU, Mahmut (2011). "Muhasebe Meslek Mensuplarının Mesleki Streslerinin Ruhsal ve Fiziksel Sağlıkları Üzerindeki Etkileri", *Muhasebe Bilim Dünyası Dergisi*, C. 13, S. 3, s. 201-224.
- R.M. STEERS (1994), *Introduction to Organizational Behavior*, Prentice Hall, USA, s.545'ten aktaran, SOYSAL, Abdullah (2009). "Farklı Sektörlerde Çalışan İş görenlerde Örgütsel Stres Kaynakları: Kahramanmaraş ve Gaziantep'te Bir Araştırma", *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, C. 14, S. 2, s. 333-359.
- TORUN, Alev (1997), "Stres ve Tükenmişlik", *Türk Psikologlar Derneği*, Ankara, s.43-53'ten aktaran AYDIN, Aytaç, ÜÇÜNCÜ, Kemal ve TAŞDEMİR, Taner (2011). "Akademik Performansı Etkileyen Stres Kaynaklarının Belirlenmesine Yönelik Bir Alan Çalışması", *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, C. 8, S. 2, s. 387-399.
- YILDIRIM, Oya, TEKTÜFEKÇİ, Fatma ve ÇUKACI, Y. Cahit. (2004). "Modern Toplum Hastalığı: Stres ve Muhasebe Meslek Elemanı Üzerindeki Etkileri", *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, C. 9, S. 2, s. 1-20.
- ZEYTİN, Mustafa ve GÖKGÖZ, Ahmet (2011). "Muhasebe Meslek Mensuplarında Strese Neden Olan Faktörlerin İncelenmesi: Yalova ve Bilecik İlleri Örneği", *Gümüşhane Üniversitesi Sosyal Bilimler Elektronik Dergisi*, S. 3, s. 99-118.